

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ ТА ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЙОГО ПРИБУТКОВОСТІ

Обґрунтовано необхідність оцінки й аналізу фінансових результатів діяльності комерційного банку з метою забезпечення ефективності функціонування банківської системи в цілому. Розглянуто сутність прибутку комерційного банку та методику визначення фінансового результату. Досліджено напрями аналізу з метою покращення фінансових результатів. Проведено оцінку внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на розмір прибутку. Запропоновано алгоритм формування та реалізації стратегії забезпечення ефективності діяльності банку.

Ключові слова: *прибуток, доходи та витрати банку, банківська система України, дохідність активів, мультиплікатор капіталу, фактори зростання, стратегія забезпечення ефективності банківської діяльності.*

ВСТУП

Світова фінансова криза, початком прояву якої у вітчизняній економіці став 2008 рік, підняла ряд гострих питань, пов'язаних із дисбалансами економічних процесів у різних галузях народного господарства, а також здійснила руйнівний вплив на фінансові установи та ринки держави. Головним чином вплив кризових явищ відбився на банківській системі України, було порушено ліквідність і підірвано платоспроможність комерційних банків, знизився рівень прибутковості. В наслідок цього дослідження поняття прибутковості банківської установи, як економічної категорії, набуло особливої актуальності.

Розуміння банківської прибутковості в економічній літературі і практиці є неоднозначним. Наявність у вивченні даного питання багатьох проблемних аспектів та нюансів породжує різноманітність думок, поглядів і визначень з боку вітчизняних та зарубіжних науковців.

Прибуток характеризує стійкість кредитної установи. Він необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат і підвищення якості послуг, що надаються, і, зрештою, для успішного проведення наступних емісій і відповідно збільшення капіталу, який дає змогу розширити обсяги і поліпшувати якість наданих послуг. Важливу роль відіграє розробка стратегії забезпечення ефективності діяльності банку.

Проблеми прибутковості та забезпечення ефективності діяльності банківської установи активно досліджуються світовою економічною наукою. Серед українських науковців дослідженню окремих питань формування та розподілу прибутку банківської діяльності присвячені праці вітчизняних економістів: Бланка І.О., Василика О.Д., Грушка В.І., Даниленка А.І., Заруби О.Д., Ковальчука Т.Т., Костіної Н.І., Лукінова І.І., Мороза А.М., Нестеренка В.П., Опаріна В.М., Переседи А.А., Черваньова Д.М. та інших.

Багато праць присвячено проблематиці прибутковості комерційних банків зарубіжними вченими, а саме роботи Лівшиця А.Я., Шамхалова Ф.І., Михасюка І.Р., Пікулькіна В.А., Кулієва Т.А., Роуза П., Полфремана Д., Ціммера К., Бонна Й. та інших вчених.

Щоб визначити результати роботи комерційного банку слід аналізувати доходи банку, його

видатки та прибуток, які являються основними показниками ефективності його фінансової діяльності. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів аналізу прибутку, виявлення факторів, що впливають на розмір прибутку та розробка стратегії забезпечення ефективності діяльності банку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Серйозні проблеми, які існують сьогодні на макроекономічному рівні, значно ускладнюють стійке функціонування комерційних банків. Так, важливою постає проблема нераціонально підвищеної ліквідності банківської системи і як результат – зниження прибутковості, яка гальмує реформування та розвиток національної економіки. Такі процеси спричинені насамперед:

1) зниженням обсягів кредитування, що є наслідком:

а) надмірної перестороги комерційних банків збільшувати активні операції у напрямку ризикового кредитування, яке здійснювалось до початку кризи;

б) відсутності попиту на кредити з боку потенційних позичальників-господарюючих суб'єктів із задовільним для банку фінансовим станом із-за повільності розвитку бізнесу;

2) приростом вартості депозитного портфеля – із покращенням економічної ситуації схильність населення та корпорацій заощаджувати гроші на депозитних рахунках у банках зросла [1, с. 12].

Світова фінансова криза, наслідком якої було посилення тенденції до зростання рівня проблемної кредитної заборгованості, викликала значне погіршення ліквідності банківського сектора економіки та зниження його прибутковості. Тому особливо важливим є пошук шляхів вдосконалення роботи з проблемною кредитною заборгованістю, як запорука проведення ефективної кредитної політики комерційних банків та пошук напрямів ефективного використання ресурсів.

Частка проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля вітчизняних банків зросла у 4 рази - з 2,3% (за станом на 01.01.2009 р.) до 9,6% (за станом на 01.01.2012 р.), що в абсолютному вимірі становить 18 015 млн. грн. і 79292 млн. грн. відповідно.

Як наслідок, банківська система України за результатами 2011 року продемонструвала збиток у сумі 7708 млн. грн., що можна вважати позитивним, оскільки найбільш збитковим періодом був 2009 рік, коли втрати вітчизняних комерційних банків сягнули 38,5 млрд. грн. (таблиця 1).

Таблиця 1 Основні показники діяльності банків України, млн. грн. [2, с. 39]

Показник	Станом на 01.01.			
	2009	2010	2011	2012
Кредити надані	792 244	747 348	755 030	825 320
Резерв на відшкодування втрат за кредитними операціями	44 502	99 238	112 965	118 941
Результат діяльності	7 304	-38 450	-13 027	-7 708
Рентабельність (збитковість) капіталу, %	8,51	-32,52	-10,19	-5,27

Наведені вище дані дають змогу стверджувати про високий рівень ризиковості кредитної діяльності банків в Україні. Проблемні активи негативно впливають на структуру активів банків та рівень якості кредитних портфелів, чинять тиск на показник достатності регулятивного капіталу банків, суттєво знижують ефективність банківської діяльності, створюють труднощі для роботи позичальників та кредиторів, ускладнюють процес управління фінансовими потоками, підривають довіру вкладників та інвесторів до банківської системи, істотно скорочують можливості фінансування реального сектора економіки країни.

Одержання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності є необхідним чинником існування будь-якого комерційного банку. Прибуток – це джерело для створення адекватних резервних фондів, стимулювання

персоналу і керівництва. Він сприяє розширенню та вдосконаленню операцій, спонукає до скорочення витрат і підвищення якості послуг, що надаються.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу щодо визначення сутності прибутку як економічної категорії, так і з позиції банківської діяльності, пропонуємо наступне визначення прибутку - це виражений у грошовій формі дохід власника на вкладений капітал, плата за працю, за ризик ведення діяльності, який є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності.

Можна виділити наступні характеристики прибутку [3, с. 267-268]:

- прибуток є вартісним показником, вираженим у грошовій формі, що безпосередньо пов'язано з узагальненим вартісним обліком, пов'язаних з ним таких основних показників як власний капітал, отримані доходи, понесені витрати та відповідно до чинного податкового законодавства України;

- він характеризує лише ту частину доходів, отриманих в процесі діяльності, яка зменшена на витрати, що пов'язані з виконанням даної діяльності;

- він не є гарантованим доходом, оскільки в процесі діяльності банк може не тільки позбутися очікуваного прибутку, але й зазнати втрат вкладеного ним капіталу, тобто прибуток зазвичай є платою за ризик здійснення діяльності.

Прибутковість - це здатність банку генерувати достатній рівень прибутку для компенсації всіх своїх витрат, а також забезпечення прийнятної прибутку на вкладений акціонерний капітал.

Фінансовий результат (прибуток) розраховується як різниця доходів і витрат банку (рис.1).

ДОХОДИ						
Процентні доходи	Комісійні доходи	Результати від торговельних операцій	Інші банківські операційні доходи	Інші небанківські операційні доходи	Повернення списаних активів	Непередбачені доходи
ВИТРАТИ						
Процентні витрати	Комісійні витрати	Інші банківські операційні витрати	Інші небанківські операційні витрати	Адміністративно-управлінські витрати	Непередбачені витрати	Відрахування до резервів
Фінансовий результат банку						

Рис. 1 Визначення фінансового результату банку

Зазначимо, що адміністративно-управлінські витрати включають в себе наступні статті витрат:

- витрати на утримання персоналу
- сплата податків і обов'язкових платежів;
- експлуатаційні і господарські витрати;
- витрати на телекомунікації;
- супутні небанківські операційні витрати.

Здійснення оцінки фінансового результату банку має велике значення, адже існує велика кількість джерел доходів та напрямів витрат та у разі збитків потрібно виявити, який саме компонент доходів або витрат призвів до негативного результату.

Навіть якщо фінансовий результат є позитивним, необхідно проаналізувати, чи має він стабільний характер та чи не наражається банк на надто великі ризики з метою зростання прибутку.

Щоб більш глибоко дослідити фактори впливу на фінансові результати необхідно провести детальний аналіз фінансової діяльності (рис. 2).

Аналіз фінансової діяльності банку				
Оцінка тенденцій зміни фінансового результату банку	Аналіз зміни складу та структури доходів і витрат банку	Вивчення причини виникнення зниження фінансового результату порівняно з минулим роком або недосягнення його запланованого рівня	Оцінка системи внутрішнього контролю за фінансовим результатом банку	Оцінка достовірності даних обліку по рахунках доходів і витрат

Рис. 2 Напрями аналізу фінансової діяльності банку

Для оцінки стану прибутковості банку вибирається система показників за якої здійснюється відповідний аналіз. У разі недостатньої (або негативної) загальної прибутковості потрібно визначити конкретну причину – який саме компонент доходів або витрат призводить до поганих результатів роботи.

Часто виникає викривлене уявлення про високий рівень отриманого банком прибутку. Але подальший детальний аналіз доходів і витрат може виявити факти:

- прихованих збитків;
- наявності екстраординарних, тобто разових доходів (доходів від реалізації основних засобів; доходів, отриманих в результаті сприятливого курсу іноземної валюти тощо).

Іншою складовою цього аналізу є витрати банку. Тут слід проаналізувати:

- тенденції зміни загального обсягу витрат та їх структури;
- виконання програми економії коштів (якщо така програма існує);
- конкретні причини, що призвели до зростання витрат.

Прибуток банку створює базу для економічного розвитку держави в цілому. Механізм перерозподілу прибутку банку через податкову систему дозволяє наповнювати доходну частину державних бюджетів всіх рівнів (загальнодержавного та місцевих), що дає можливість державі успішно виконувати покладені на неї функції та здійснювати заплановані програми розвитку економіки.

Прибуток банку є критерієм ефективності фінансової діяльності. Індивідуальний рівень прибутку банку в порівнянні з галузевим характеризує ступінь вміння (підготовленості, досвіду, ініціативності) менеджерів успішно здійснювати фінансову діяльність в умовах ринкової економіки. Середньогалузевий рівень прибутку банків характеризує ринковий та інші зовнішні чинники, які визначають ефективність діяльності і є основними регуляторами “переливу” капіталу в галузі з більш ефективним його використанням. При цьому капітал переміщується, як правило, в ті сегменти ринку, що характеризуються значним обсягом незадоволеного попиту, а це сприяє більш повному задоволенню суспільних та особистих потреб.

Зазначимо, що в умовах ринкової економіки отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності – це необхідні чинники існування будь-якого суб’єкта підприємництва. Прибуток характеризує стійкість кредитної установи.

За своєю структурою доходи, витрати і прибуток банку відповідають напрямам його діяльності. Для банку важливо знати не лише загальний результат діяльності за конкретний період, а й володіти інформацією про джерела даного результату. Останнє визначається через зіставлення окремих груп доходів і витрат у розрізі конкретних рахунків, клієнтів, груп клієнтів, за операціями, послугами по підрозділах банків чи філіях.

Фінансовий стан банку характеризується такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) — різниця між доходами і витратами, чистий прибуток — після сплати податку[3,с.154]. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банку, здійснюється комплексний аналіз його доходів і витрат.

В основному вся діяльність банку - це нагромадження коштів у формі капіталу та вкладів і заміна цих грошей на активи, з метою досягнення максимального прибутку, який необхідно узгодити з безпекою коштів депозитаріїв і потребою ліквідності для покриття зобов'язань банку при вилученні вкладів.

Основною метою діяльності банку є досягнення задовільного результату, а основною метою управління є диверсифікація ризику і прагнення до його мінімізації.

Це так звані загальні цілі. В їх межах необхідно виділити детальні цілі:

- збільшення маржі;
- утримання реальної вартості бази капіталу;
- отримання визначеного доходу від капіталу;

- збільшення доходу від активів;
- утримання на відповідному рівні коефіцієнта платоспроможності.

Реалізація цілей концентрується навколо принципу недопущення до "застою" активів і прагнення до такого доходу, який би дозволяв утримати мінімум їх реальної вартості.

Самостійна діяльність банку - це економічне відокремлення активів та пасивів, право розпоряджатися ними і відповідальність за результати здійснення господарської діяльності, право до прийняття фінансових, організаційних та кадрових рішень з метою отримання максимального прибутку. Банківська діяльність є комплексом взаємопов'язаних господарських процесів, що залежать від численних і різноманітних факторів, тому рівень прибутковості залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів. Перші мають пряму залежність від організації роботи самого банку; другі є зовнішніми щодо нього, їх зміни не залежать від діяльності банківської установи. Цим поділом, на наш погляд, доцільно керуватись, моделюючи фінансово-господарську діяльність, здійснюючи комплексний пошук резервів з метою підвищення ефективності діяльності та максимізації банківського прибутку.

Отже, розглядаючи фактори впливу на загальний рівень прибутковості діяльності комерційних банків та на величину отриманого ними прибутку, ми виділили дві групи цих факторів (екзогенні та ендегенні). Зупинимось спочатку на розгляді внутрішніх факторів, які ми розділили на дві підгрупи: соціальні й внутрішньобанківські.

До соціальних ми віднесли такі важливі фактори, які сприяють зростанню рівня банківської прибутковості, серед яких соціальна компетенція банківських менеджерів, підвищення кваліфікаційного рівня співробітників, покращення їхніх умов праці та життя. Це все дозволить працівникам банку надавати клієнтам більш якісні банківські послуги та підняти рівень їх обслуговування. Успішність роботи комерційного банку багато в чому залежить від політики, яка ним проводиться при виборі концепції власного розвитку, від характеру його діяльності, визначення продукту, який він пропонує ринку: види кредитів, спектр платних послуг тощо. Це так звані внутрішньобанківські фактори, серед яких важливим є оптимальне розміщення банківських коштів у всілякі види активів. При цьому корисним засобом для одержання максимального прибутку є ретельне зіставлення граничних витрат на залучення коштів з гранично можливими доходами від активних операцій. Останнє означатиме реальність підвищення ефективності використання банківських ресурсів, а саме: зменшення видатків по формуванню грошових ресурсів і збільшення доходності активів.

Досягнення мети комерційного банку в галузі прибутковості можливе за допомогою регулювання співвідношення залучених і власних ресурсів та завдяки зменшенню ризику банківської діяльності.

Вирішальне значення для прибутковості банку має забезпечення взаємозв'язку між управлінням активами та управлінням пасивними операціями.

При цьому важлива не тільки загальна маса прибутку, але й структура її розподілу, і особливо та частина, котра спрямовується на розширення й удосконалення операцій та банківських технологій, сучасне комп'ютерне та інформаційно-програмове забезпечення, рекламну та маркетингову діяльність, зниження затрат та підвищення якості обслуговування. Крім того, слід враховувати, що прагнення збільшити прибуток та необхідність вести конкурентну боротьбу в галузі фінансових послуг веде до підвищення ступеню ризику в банківській справі.

Отже, з позицій впливу на фінансову стійкість й результативність роботи банку, визначальними внутрішніми факторами є концепція розвитку банку, його власна внутрішня економічна політика, що обумовлює такий розподіл активів та формування пасивів, щоб забезпечити:

- по-перше, достатній ступінь надійності, що проявляється в розумному розподілі активів за функціональними групами на умовах строковості;
- по-друге, достатній ступінь ліквідності, що виражається в управлінні портфелем активів на умовах строковості;
- по-третє, достатній рівень рентабельності, що матиме прояв у максимізації прибутковості активних операцій і одночасній мінімізації витрат на залучення банківських ресурсів.

Забезпечити фінансову стабільність та ефективність діяльності банку можливо, на нашу думку, за виконання таких принципів структуризації активів і пасивів на основі надійності, ліквідності та прибутковості розподілу банківських ресурсів:

- конвертування фінансових коштів та цінних паперів, що не приносять доходів, у грошові кошти і високоліквідні прибуткові активи;
- скорочення витрат, не пов'язаних із забезпеченням відтворення обігових коштів, розширенням кількості операцій та банківських послуг;
- негайний продаж тих активів, які в даній кон'юнктурній ситуації фінансового ринку виявляються непотрібними чи нерентабельними;
- професіоналізм в проведенні операцій з купівлі-продажу валютних коштів з врахуванням кон'юнктури всіх світових відкритих валютних ринків;
- блокування переходу частини активів у дебіторську заборгованість та її зниження шляхом продажу її банкам, котрі здійснюють факторингові операції;
- участь в перерозподілі високоліквідних активів як у самому банку, так і між банками.

Однак прибутковість діяльності комерційного банку залежить не тільки від внутрішніх, але й від зовнішніх факторів, які включають різноманітні аспекти:

а) ринкові: економічні умови господарювання, пануючу в суспільстві техніку і технологію, рівень реальних доходів населення, довіра суб'єктів господарювання та приватних осіб до банківської системи; демографічні фактори (зростання кількості населення), структура ринку (наприклад, число банків, які обслуговують один і той же ринок), конкуренція та попит і пропозицію на кредит, потенційну кредитоздатність позичальників, ціна на кредитні ресурси;

б) адміністративні: важелі державного регулювання, податкова система, фінансова та грошово-кредитна система, механізм розподілу прибутку тощо.

Розглядаючи зовнішні фактори, можна виділити ті з них, які справляють найбільш істотний вплив на фінансову стійкість банку та його доходність. Так, особливе значення для успішної діяльності банку має фаза економічного циклу, в якій перебуває країна. В період кризи в цілому знижуються доходи суб'єктів економічної діяльності, скорочуються відносно і навіть абсолютно масштаби прибутку підприємств, у тому числі й комерційних банків (у наслідок погіршення структури розміщення активів). Усе це призводить до зниження ліквідності, надійності та їхньої прибутковості. Таким чином, у період кризи посилюється зростання неплатежів, а отже, кількість банкрутств банківських установ.

Суттєво впливає на фінансову стійкість і прибутковість також рівень, динаміка та коливання реальних доходів юридичних і фізичних осіб. Від цього, зокрема, залежить стійкість депозитної бази банку. В свою чергу, рівень реальних доходів населення залежить від фази економічного циклу. Крім того, в банківській сфері розширюється як міжбанківська конкуренція, так і конкуренція комерційних банків з різноманітними фінансово-промисловими групами, корпораціями, інвестиційними фондами і компаніями, страховими, пенсійними фондами, кредитними спілками тощо. Гострота конкурентної боротьби також є важливим фактором впливу на прибутковість банківської діяльності. Серйозними макроекономічними чинниками фінансової стабільності є крім того, грошово-кредитна і податкова політика, ступінь розвитку фінансового ринку, страхової справи та зовнішніх економічних зв'язків; істотно впливає на неї і курс валют. Фінансова стійкість та рівень прибутковості комерційних банків залежить також від загальноекономічної стабільності, що особливо відчутно впливає на банківську діяльність в Україні. Ставлення держави до банківської справи, принципи державного регулювання банківської сфери, відносини власності, заходи захисту підприємницької діяльності не можна не враховувати при розгляді фінансової стабільності та доходності банку. На жаль, одним з найбільш несприятливих факторів, які дестабілізують фінансове становище в Україні, є інфляція.

Отже, порівнюючи ступінь впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на можливості максимізації банківського прибутку, доходимо висновку, що достатній ступінь конкурентності ринку, ризик неповернення коштів за багатьма активними операціями, неминучий в економіці перехідного періоду, вносять корективи в схему формування і розподілу фінансових ресурсів банку. Так, у даних умовах, необхідно підвищену увагу приділити механізму управління комерційним банком: прогнозуванню (кон'юнктури кредитного ринку, цін на кредитні ресурси, попиту на кредит), плануванню (заходів по зменшенню витрат, підвищенню якості банківських послуг і конкурентоспроможності банку) та вибору розумної банківської стратегії (оптимізації структури балансу, формуванню кредитної та інвестиційної політики, моніторингу позичок).

Шляхи досягнення високої прибутковості наступні [4,с.221]:

1. Нарощення власних коштів банку, що сприяє зростанню ресурсної бази банку і відповідно їх інвестиційного потенціалу; є однією з передумов залучення іноземних інвестицій; стимулює інтеграційні процеси; забезпечить незалежність банку і створить умови для виживання банківської системи України в період посиленої конкуренції з боку іноземних банків;

2. Раціональне й ефективне розміщення коштів банку для забезпечення його фінансової стійкості. Виконання цієї умови дозволить позбавитися суперечностей між ліквідністю, надійністю та прибутковістю комерційного банку;

3. Фінансове планування є одним із резервів збільшення прибутку і раціонального його використання. Багато витрат несуть банки внаслідок неузгоджених дій різних підрозділів між собою. Фінансовий план дозволяє прогнозувати доходи, витрати і прибуток банку на рік. І хоча в умовах, які склалися в нашій країні, через нестабільність, інфляцію реальні дані можуть суттєво відрізнятись від запланованих, але пропорції залишаються практично незмінними. Банківська установа повинна реально бачити перспективи свого розвитку і цілі на поточний рік.

4. Формування достатнього страхового резерву та резервних фондів.

5. Застосування таких інструментів в банківській діяльності, як ф'ючерси, опціони, форвардні операції з валютою та інші форми діяльності, які відповідають умовам ринкових відносин і дозволяють планувати і одержувати додатковий прибуток;

6. Системне і всебічне вивчення кредитних ризиків, вживання заходів з їх пониження. З цією метою необхідно організувати відділи управління кредитними ризиками;

7. Покращення рівня професіоналізму – від політики банку, майстерності, грамотної побудови управлінських і функціональних структур.

Вчений Галайко Н.Р., досліджуючи питання прибутковості банку, пропонує розробляти стратегію забезпечення ефективності діяльності банку, яка визначається як сукупність цілей, дій, спрямованих на ефективну роботу банківської установи через координацію та ефективне використання ресурсів, а також вибір максимально

дієвих методів та способів її забезпечення.

Розроблення такої стратегії виступає доволі складним процесом, що зумовлено багатьма обставинами. Перш за все, в результаті обраних напрямів діяльності банку, вона повинна здійснюватися на основі ретельного перспективного аналізу, прогнозування зовнішніх тенденцій (стану макроекономічного середовища, кон'юнктури ринку банківських послуг та його окремих сегментів, особливостей оподаткування та державного регулювання діяльності банків) та внутрішніх умов (обсягів та структури ресурсної бази банку, цілей і завдань розвитку, відносної дохідності різноманітних активів з урахуванням факторів ліквідності та ризику тощо), ймовірний характер яких затрудняє процес формування цієї стратегії.

Процес формування стратегії ефективності діяльності банку в загальному вигляді представлено на рис. 3, який передбачає виділення 9 основних етапів.

Перший етап – встановлення мети і цілей банку відповідно до напрямів його діяльності. На даному етапі пропонується здійснення наступних позицій:

- визначення мети діяльності банку, яка повинна бути спрямована у майбутнє та формулювати відношення банку до своїх вкладників, персоналу тощо. Мету слід формулювати як забезпечення клієнтів всіма можливими видами банківських послуг з метою отримання прибутку за умови найменшого ризику;

- формулювання конкретних цілей ефективної діяльності банку, від реалізації яких залежить здійснення конкретних операцій, прибутковість банку, встановлюються певні внутрішні норми та відповідні практичні рекомендації.

Такими цілями виступають: розширення бази клієнтів та налагодження з ними ділових зв'язків з метою розширення сфери їхнього обслуговування; формування ресурсної бази банку для забезпечення здійснення кредитних та інвестиційних операцій в необхідних обсягах; формування оптимальної структури банківських активів і пасивів; розширення сфери діяльності банку шляхом проникнення на нові ринки через активізацію відповідних напрямків діяльності; забезпечення клієнтоорієнтованої організації банку; досягнення оптимального співвідношення між обсягом і структурою вкладень та їх ресурсним забезпеченням з позицій максимальної дохідності та мінімального ризику [5, с.136].

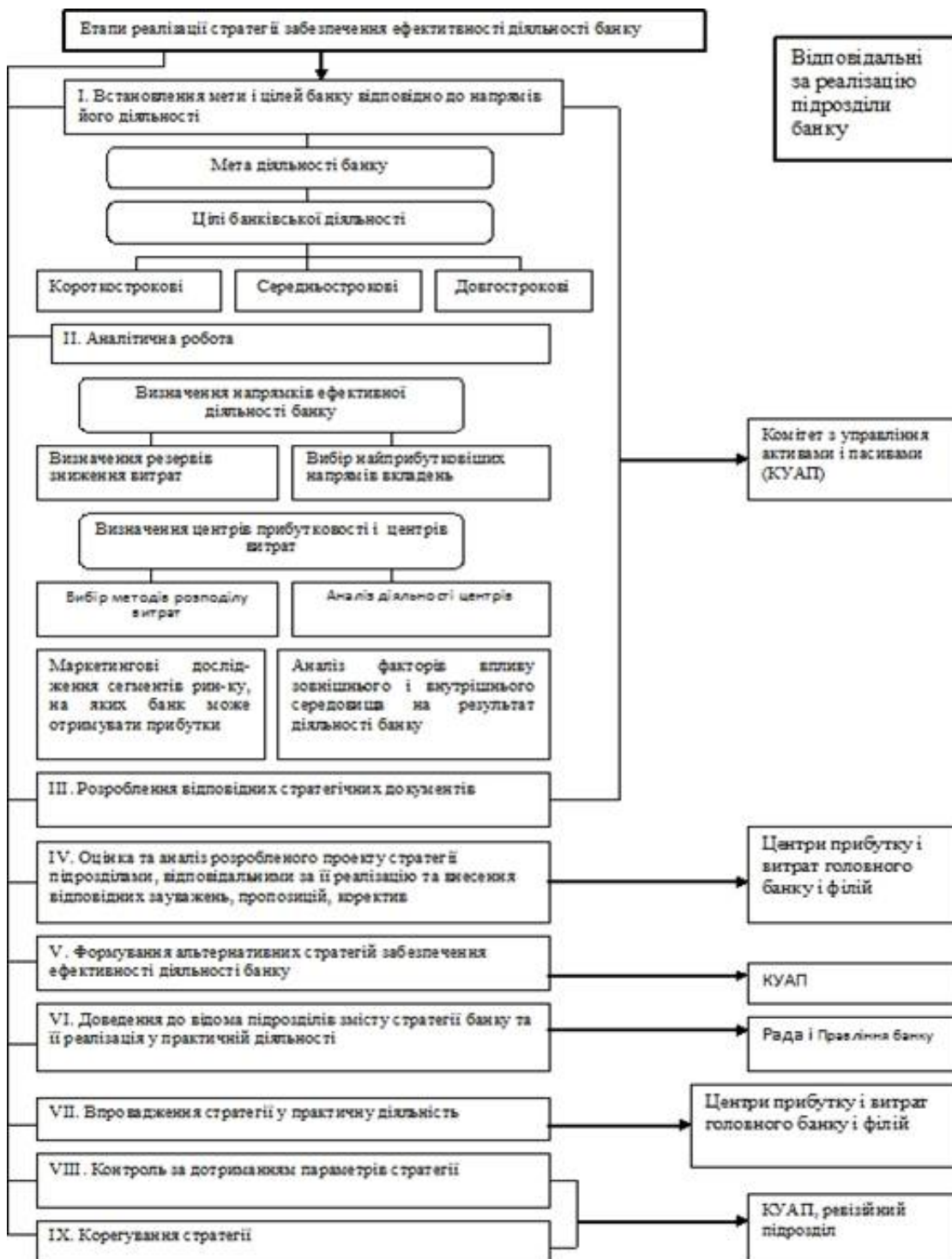

Рис. 3 Алгоритм формування та реалізації стратегії забезпечення ефективності діяльності банку [5, с.137]

Другий етап формування та реалізації забезпечення ефективності діяльності банку – проведення відповідної аналітичної роботи, що передбачає перш за все визначення основних напрямів зниження витрат банку та вибір найприбутковіших напрямів кредитно-інвестиційних вкладень. При цьому банкам слід врахувати напрями залучення та вкладення коштів в активні операції. Орієнтація на вказані напрями виступає ключовою ланкою формування стратегії забезпечення ефективної роботи банку, що в свою чергу визначає склад і структуру капіталу і зобов'язань банків, прогнозований обсяг витрат, які матиме банк в результаті формування ресурсної бази, а також рівень прийнятних ризиків та підходи до аналізу напрямів підвищення прибутковості банку. В даному випадку мова йде про так звані “пасивні” напрями даної стратегії.

Наступною складовою другого етапу процесу формування та реалізації стратегії забезпечення ефективності діяльності банку є визначення центрів прибутковості і центрів витрат банку. Ґрунтовно розроблена стратегія виступає передумовою для забезпечення здійснення банком активних операцій в заданих обсягах і напрямках, ефективне використання ресурсів та зниження витрат.

При цьому необхідним є забезпечення відповідності не лише загальних обсягів активних операцій

банків та джерел їх фінансування, але й низки показників, які характеризують дохідність і ризик, що значною мірою залежать від виду використовуваних зобов'язань, які відрізняються між собою вартістю залучення, ступенем ризику їх вилучення тощо.

Таким чином процес розроблення стратегії забезпечення ефективної діяльності банків та практична її реалізація повинні охоплювати як формування основних напрямів прибуткового вкладення коштів банків, так і визначення необхідного резервів зниження витрат по відношенню до їх ресурсного забезпечення.

Зазначимо, що одним із найголовніших завдань впровадження цієї стратегії в банківську практику є реорганізація організаційної структури банку, виділення центрів відповідальності і визначення оціночних показників, які характеризують їх роботу.

Незважаючи на кількісну меншість серед загальної кількості підрозділів бізнес-центрів (центрів прибутку), вони посідають провідне місце у фінансовій структурі банку, оскільки головне їхнє завдання полягає в отриманні прибутку (переважно кредитування, операції з цінними паперами та іноземною валютою).

Формування та реалізація стратегії забезпечення ефективної роботи банку передбачає розробку внутрішніх інструктивних документів, у яких фіксуються основні її принципи та положення.

Групування та розподіл підрозділів банку за центрами відповідальності доцільно зафіксувати у відповідному положенні (меморандумі) про фінансову структуру банку. Основна перевага, яку матиме банк, розробивши таке положення, полягає в тому, що керівництво банку отримує можливість розраховувати і контролювати фінансові результати діяльності кожного центру. Це допомагає не лише управляти прибутковістю, але й контролювати витрати не лише окремих підрозділів, а й установи банку загалом [5, с.138].

Що стосується системного підходу до розроблення такого документа, то слід зауважити, що цей процес являє собою досить складну систему координації та корегування на кожному ієрархічному рівні. Ці обставини потребують відповідної оцінки можливостей ефективної діяльності банку та механізмів її реалізації, що втілюватиметься в розробку конкретних банківських продуктів та каналів їх збуту клієнтам.

ВИСНОВКИ

Прибутковість діяльності - основна мета функціонування банківських установ. Отримуючи дохід, потрібно витрачати певні кошти для досягнення якнайкращого результату. Банку потрібно зменшувати витрати, які мають значну частку в обсязі непроцентних витрат, але робити це необхідно без шкоди для своєї діяльності. Так, недоцільно занадто скорочувати загально адміністративні витрати та витрати на персонал, потрібно зосередити зусилля на зменшенні штрафів, пені, непередбачених витрат тощо.

В посткризовий період спостерігається погіршення ліквідності та платоспроможності банку, зменшення прибутковості.

Причиною збитковості банків була не тільки світова фінансова криза а й неспроможність управлінців справитись з нею. Зараз стратегічною метою банків у посткризових умовах є забезпечення фінансової стабільності та надійності, підтримання власного капіталу на необхідному рівні для здійснення статутної діяльності, мінімізація ризиків, які виникають в діяльності банку, та максимізація прибутку.

Для вітчизняних банків виживання – основна мета прогнозування. Та оскільки більшість менеджерів прагне більшого, ніж просто вижити, є й серйозніші причини для планування: максимізація курсу акцій або частки банку на відповідному ринку, завоювання лідерства, створення нових продуктів і технологій. Комерційним банкам доцільно розробляти стратегію забезпечення ефективності діяльності банку з метою посилення своїх позицій на грошово-кредитному ринку, зниження ризиків, а також проводити необхідну оптимізацію джерел формування доходів та мінімізацію витрат.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук К. Забагато грошей // Контракти. - 2010. - №33.
2. Основні показники діяльності банків України на 01.01.2012 р. // Вісник НБУ. - 2012. - №2. - С.39.
3. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М.Герасимович, М.Д.Алексєєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М.Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599с.
4. Якімова А. М. Проблеми підвищення прибутковості комерційного банку [Електронний ресурс] / А. М. Якімова, І. В. Непийвода. – 2009. – С. 239-243.
5. Галайко Н. Р. Методичні підходи до формування та реалізації стратегії забезпечення ефективності діяльності банку // Регіональна економіка. - 2008. - №4. - С.132-140.

Отримано 16.03.2013р.

© **Осташ Світлана Вікентіївна**, ст. викладач кафедри фінансів і банківської справи Ужгородського національного університету